

Kangasalan Suinulan Mäkikylän alueen asemakaava

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

Sweco Finland Oy	2661738-3
Projekti	Kangasalan Mäkikylän rakennettu kulttuuriympäristö
Työnumero	25011687
Asiakas	Kangasalan kaupunki Tekninen keskus
Tekijä	Hanna Ojutkangas
Päiväys	2024-01-08
Dokumenttiviite	25011687_Kangasala_Makikyla_Rakennetun_kulttuuriympariston_selvitys.docx

1	Johdanto.....	5
1.1	Selvityksen tarkoitus ja sisältö	5
1.2	Menetelmät.....	6
2	Yleiskuvaus alueesta	7
2.1	Alueen sijainti ja ympäristö	7
2.2	Kaavoitustilanne	10
2.2.1	Maakuntakaavoitus	10
2.2.2	Yleiskaavoitus	11
2.2.3	Asemakaavoitus	13
2.3	Lyhyt kuvaus selvitysalueen historiasta	14
3	Rakennettu kulttuuriympäristö.....	20
3.1	Aiemmin tunnistetut arvot	20
3.1.1	Haralanharjun maisemat (Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 2021)	20
3.1.2	Paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet.....	21
3.2	Selvitysalueen rakennettu kulttuuriympäristö	21
3.2.1	Päivölä	24
3.2.2	Mäkikyläntien ja Matinpolun mäkitupa-alue	25
3.2.3	Seisakkeentien itäpuoli	27
3.2.4	Kiviaidat	28
3.3	Johtopäätökset kulttuuriympäristön arvoista	30
4	Yhteenveto	31
5	Lähteet.....	32

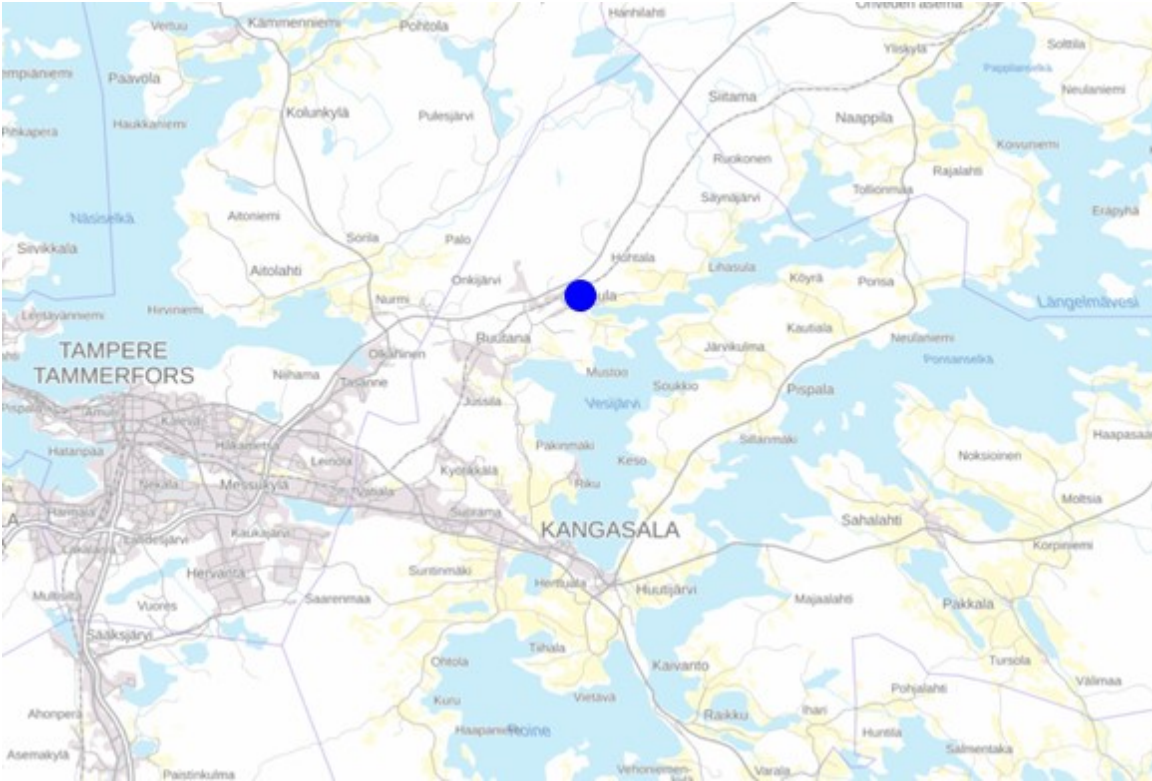
Tiivistelmä

Tämä selvitys on laadittu Kangasalan kaupungille asemakaavoituksen taustaselvitykseksi. Selvitys käsittelee rakennetun kulttuuriympäristön arvoja. Kangasalan kaupunki suunnittelee Mäkikylän alueen kehittämistä uuden asemakaavan myötä. Selvityksessä esitellään alueen rakennetulle kulttuuriympäristölle tyypilliset, kaavatyössä huomioitavat ominaispiirteet ja arvot.

Selvitysalueella on pitkä mäkitupahistoria, ja sen rakennuskanta on pääasiassa pientalorakentamista. Lähialueen merkittävimmät rakennetut kulttuuriympäristöt (Antila, Nikkilä, Harala, Suinulan asema) sijoittuvat selvitysalueen ulkopuolelle, ja selvitysalueella arvokkaimpana yksittäisenä rakennuskohteena erottuu Päivölän vanha torppa. Mäkikyläntien varrella on monia historiallisia kiviaitoja, jotka ovat alueelle ominaista rakennettua kulttuuriympäristöä.

Arvoalueita selvitysalueella ovat Mäkikyläntien varrelle sijoittuva vanha mäkitupa-alue sekä Seisakkeentien itäpuoli. Molemmilla alueilla on säilynyt mäkitupa-alueille pienipiirteistä rakennuskantaa ja ne muodostavat maisemallisen kokonaisuuden.

1 Johdanto

Kuva 1 Selvitysalueen sijainti eteläisen Suomen kartalla merkittynä sinisellä pisteellä. (Kartta: Maanmittauslaitos)

1.1 Selvityksen tarkoitus ja sisältö

Tämä selvitys on laadittu Kangasalan kaupungille asemakaavoituksen taustaselvitykseksi. Selvitys käsittelee rakennetun kulttuuriympäristön arvoja.

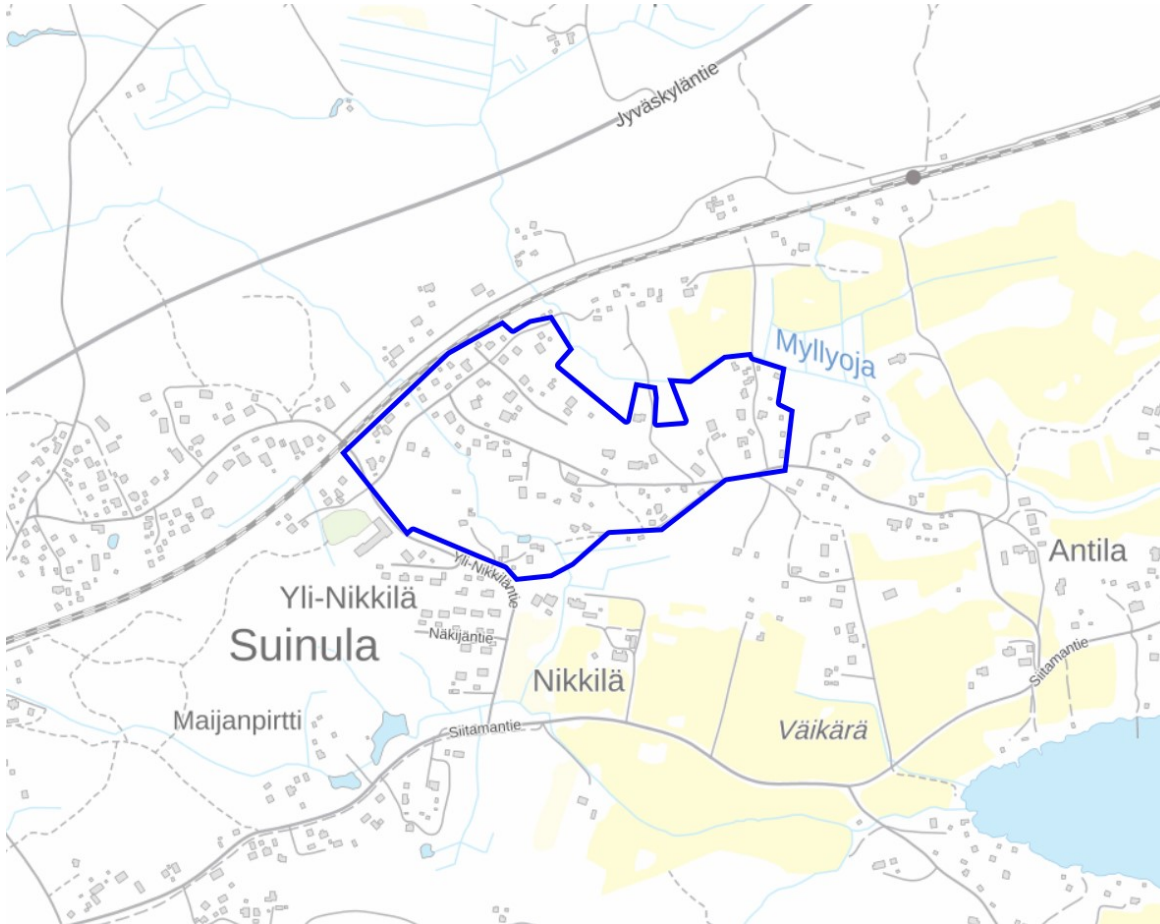
Kangasalan kaupunki suunnittelee Mäkilän alueen kehittämistä uuden asemakaavan myötä. Alueelle on tavoitteena kehittää taajama-aluetta sekä osoittaa eri käyttötarkoituksiin tarvittavia alueita. Asemakaavalla luodaan edellytyksiä maisemaan ja kyläkuvaan sopivalle pientalo- ja työtilarakentamiselle sekä viihtyisälle elinympäristölle liikenne- ja virkistysalueineen. Selvityksessä esitellään alueen rakennetulle kulttuuriympäristölle tyypilliset, kaavatyössä huomioitavat ominaispiirteet ja arvot. Selvitykseen on koottu tiedot alueella aiemmin tunnistetuista rakennetun kulttuuriympäristön arvoista ja esitelty siellä nykyään löytyviä ominaispiirteitä. Keskeisimpiä arvokohteita ja -alueita on esitelty historiatietojen, sanallisten kuvausten ja valokuvien avulla.

1.2 Menetelmät

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys tukeutuu aiemmin laadittuihin inventointeihin, selvityksiin, kirjallisuuteen sekä olemassa oleviin ja osana työtä tuotettuihin kartta-aineistoihin. Selvityksen laadinnasta on vastannut arkkitehti Hanna Ojutkangas Sweco Finland Oy:stä. Selvitysalueita tutkittiin maastokäynnillä 6.11.2023. Työn yhteydessä maisemaa ja inventoitavia rakennuksia valokuvattiin ulkoapäin. Mikäli selvityksessä olevien kuvien yhteydessä ei ole toisin mainittu, on kuvan ottanut Hanna Ojutkangas.

Rakennetun ympäristön osalta aineistojen koonnin ja analysoinnin sekä alueiden ja kohteiden arvottamisen on tehnyt olemassa olevien inventointien ja maastotyön pohjalta arkkitehti Hanna Ojutkangas. Kaikki selvitysalueella sijaitsevat rakennukset inventoitiin ulkopuolelta.

2 Yleiskuvaus alueesta

Kuva 2 Selvitysalueen raja. (Kartta: Maanmittauslaitos)

2.1 Alueen sijainti ja ympäristö

Selvitysalue sijaitsee Suinulan kaupunginosassa Kangasalan keskustan pohjoispuolella ja Havisevanlahden luoteispuolella. Selvitysalue rajautuu lounaassa Yli-Nikkiläntiehen ja luoteessa Tampere–Jyväskylä-rataan. Muuten alueen rajausta polveilee rakennusten pihapiirien myötäisesti pitkin sisäpuoleltaan Oikotien, Matinpolun sekä puolet Mäkikyläntiestä, Seisakkeentiestä, Piikainsillantiestä ja Luojuuntiestä. Selvitysalueen ulkopuolelle jäävät lähiympäristön arvokkaat tilat Anttilan ja Nikkilän sekä Havisevan koulun, joilla on ollut merkittävä osa alueen kehityksessä. Selvitysalue on paikoittain tiiviisti rakennettua taajamamaista pientaloaluetta, mutta pihapiirien välissä on pieniä puustoalueita, joista osa on vielä 1980-luvulla ollut viljelykäytössä. Alueen rakennuskanta on pääasiassa eri vuosikymmenillä rakentuneita pientaloja sekä niiden piharakennuksia. Noin puolet selvitysalueesta kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Haralanharjun maisema-alueeseen.

Kuva 3 Yli-Nikkiläntie selvitysalueen lounaisrajalta.

Kuva 4 Mäkikyläntie Yli-Nikkiläntien suunnasta kohti itää ja Oikotietä kaakkoon.

Kuva 5 Matinpolkua lounaaseen ja Mäkikyläntie Matinpolun haarasta.

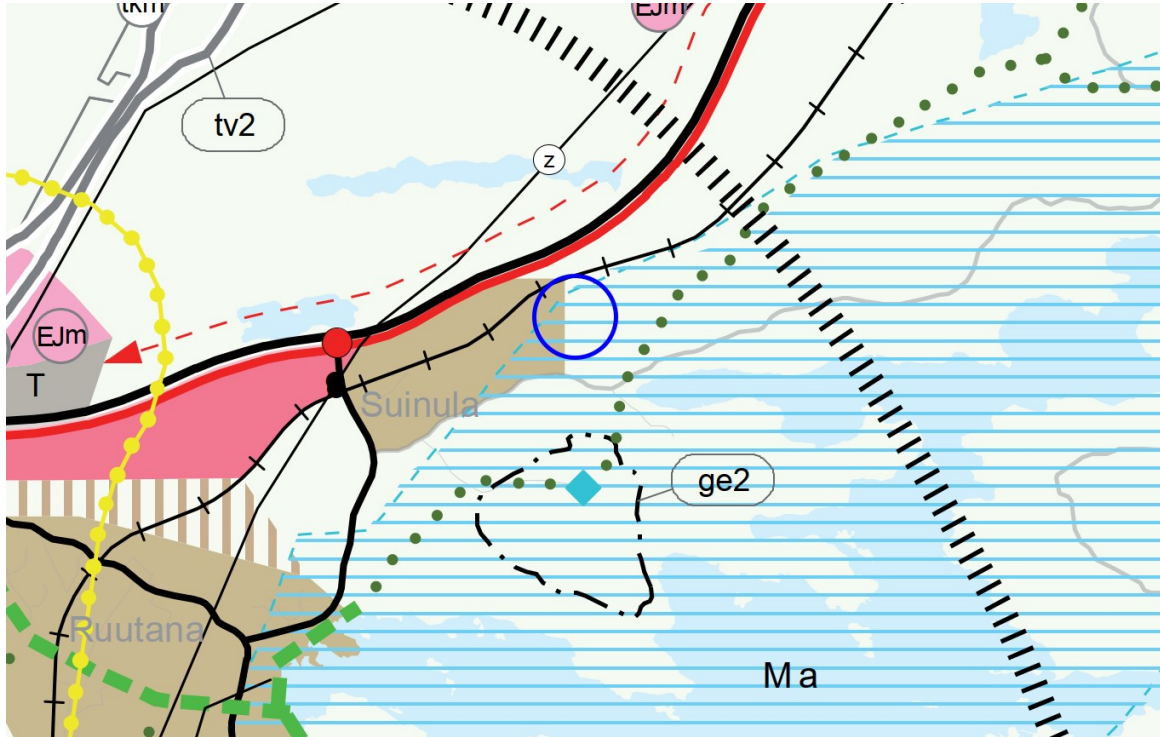
Kuva 6 Seisakkeentietä pohjoiseen ja etelään.

Kuva 7 Mäkikyläntietä selvitysalueen itäpuolella ja eteläpuolella avautuvaa peltomaisemaa Siitamantieltä.

2.2 Kaavoitustilanne

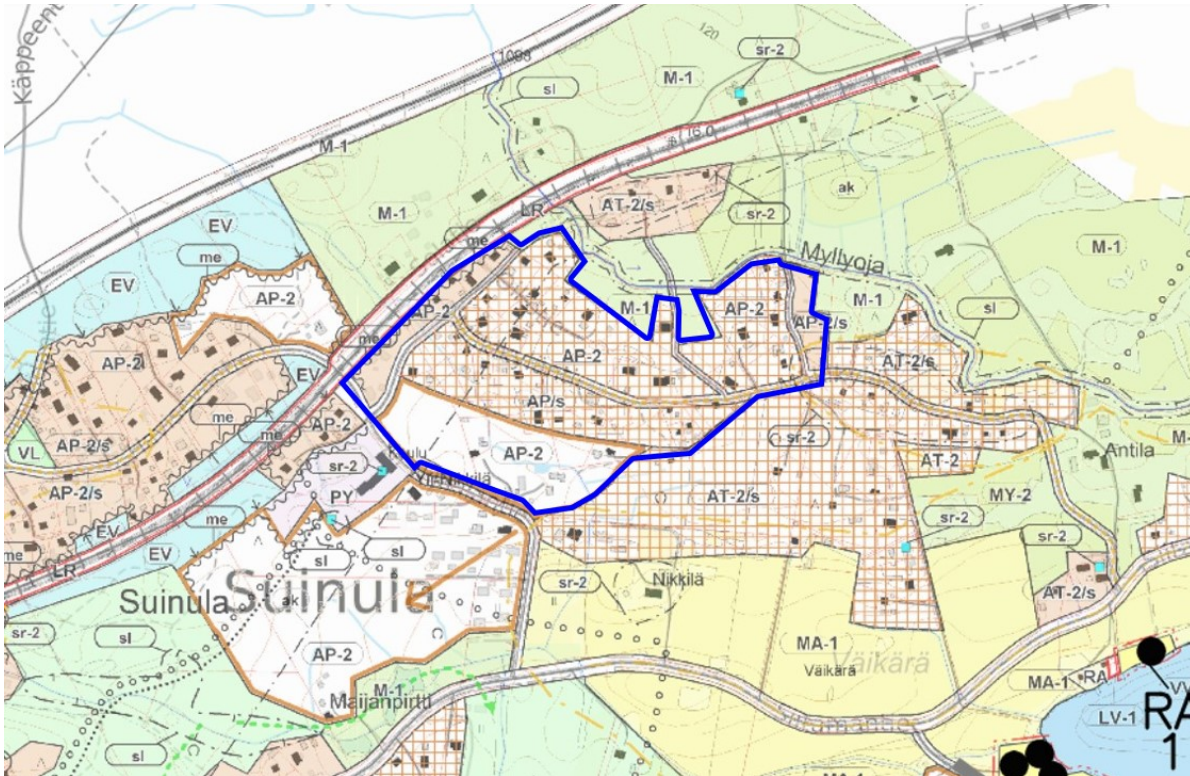
2.2.1 Maakuntakaavoitus

Kuva 8 Ote Pirkanmaan Maakuntakaava 2040:sta. Selvitysalueen sijainti on merkattu karttaan kirkkaansinisellä ympyrällä. (Kartta: Pirkanmaan liitto)

Alueella on voimassa 8.6.2017 voimaan tullut Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Selvitysalueella on myös Valtakunnallisesti arvokkaaksi esitetty maisema-alue (Ma) Haralanharjun maisemat. Alueen suunnittelumääräyksessä todetaan: *”Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.”*

2.2.2 Yleiskaavoitus

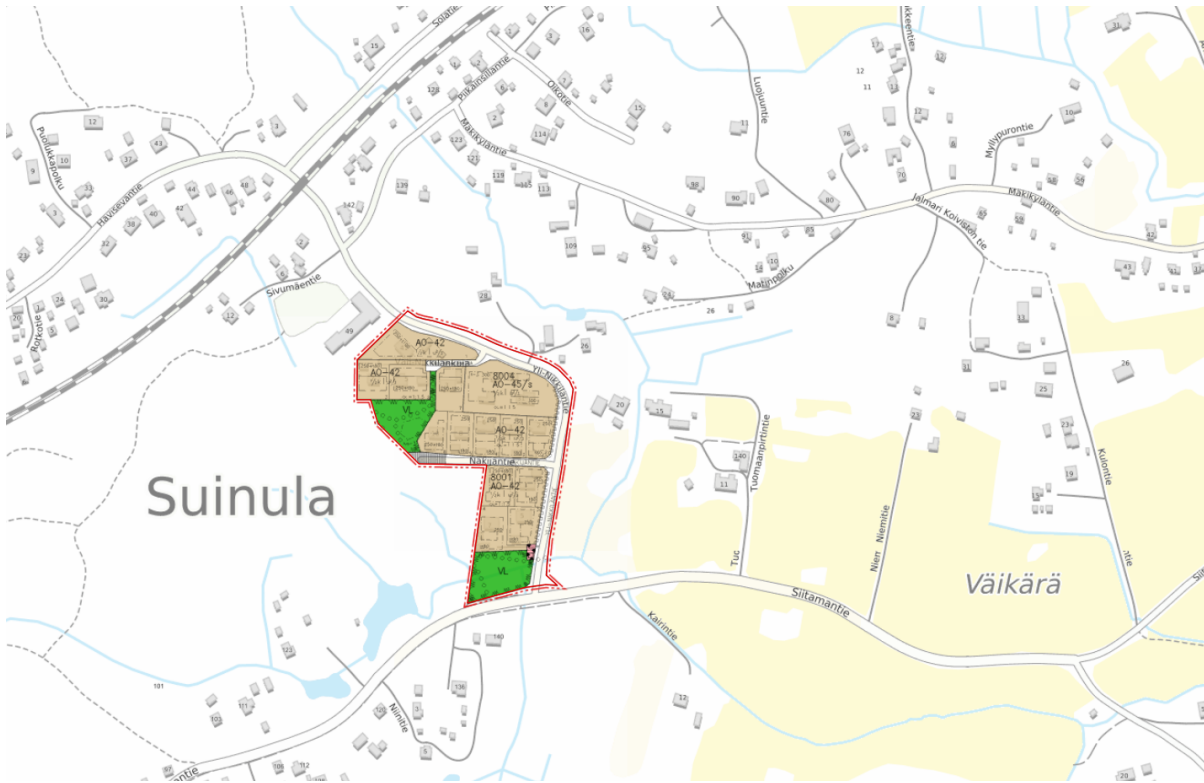
Kuva 9 Ote Suinulan–Havisevan osayleiskaavasta. (Kartta: Kangasalan karttapalvelu)

Selvitysalueella on 10.1.2005 hyväksytty Suinulan–Havisevan osayleiskaava. Alueella Seisakkeentien itäpuoli sekä Mäkikyläntien eteläpuoli ovat osoitettu alueina, jolla ympäristö säilytetään (/s). Kaavamääräyksen mukaan: *”Uudis- ja korjausrakentaminen, teiden rakentamis- ja korjaustoimenpiteet sekä alueen ympäristönhoito tulee sopeuttaa alueen omaleimaiseen ja arvokkaaseen rakennusperinteeseen. Kulttuurimaisemassa kaikki vanhat rakennukset, myös piharakennukset ovat tärkeitä ja niiden säilyttämiseen tulee pyrkiä. Merkinnällä on osoitettu ne alueet, joilla tulee pyrkiä säilyttämään ympäristön luonne alueen omaleimaisen, paikallisen ilmeen vuoksi, mutta joille ei katsota tarpeelliseksi ehdotonta suojelua edellyttäviä määräyksiä.”*

Päivölän pihapiiri on osa kyläkuvallisesti arvokasta aluetta (keltainen pistekatkoviiva). Kaavamääräyksen mukaan: *”Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kyläkuvan säilymisen kannalta merkittävä aluekokonaisuus.”* Päivölä on niin ikään osa aluetta, joka on merkitty rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti edustavaksi rakennusryhmäksi (sr-2). Kaavamääräyksen mukaan: *”Rakennus tai rakennusryhmä on maisemallisesti, kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti paikallisesti arvokas ja sen säilyminen on toivottavaa. [...] Rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden sekä lähialueen ympäristönhoidon olla sellaisia, että rakennusten rakennustaiteellisesti sekä ympäristön ja kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Ympäristön uudisrakentaminen tulee sopeuttaa kohteen maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin.”*

Mäkikyläntie on kyläkuvallisesti arvokas tie (keltainen pisteviiva), joka on osa kulttuurihistoriallisesti ja kyläkuvallisesti arvokasta aluetta. Kaavamääräyksen mukaan: *”Tietä korjattaessa ja sen ympäristöjä hoidettaessa on toimenpide sopeutettava*

2.2.3 Asemakaavoitus

Kuva 11 Yli-Nikkilän asemakaava. Asemakaava sijaitsee kokonaisuudessaan selvitysalueen ulkopuolella. (Kartta: Kangasalan karttapalvelu)

Selvitysalueen ulkopuolella, sen lounaispuolella on 13.9.2004 hyväksytty Yli-Nikkilän asemakaava Asemakaavassa on laadittu mahdollistamaan pientalorakentamista Havisevan koulun eteläpuolelle.

2.3 Lyhyt kuvaus selvitysalueen historiasta

Havisevan ja Suinulan kylien asutus on syntynyt vanhan eräreitin varrelle jo keskiajalla ihmisten siirtyessä Kangasalan keskustasta Vesijärveä pitkin pitäjän pohjoisosiin. 1880-luvulla valmistui Tampere–Haapamäki-rata, jonka varrelle syntyi asutusta Vatialaan, Kangasalle sekä Suinulaan. Niin ikään Havisevan kylän rakentaminen alkoi laajentua. (Raitio, 2017)

Havisevan kylän talot sijaitsivat mäenrinteessä Havisevanlahden rannasta kohti Antilan taloa, ja Mäkikylän alue syntyi tämän historiallisen kantakylän pohjoispuolelle. Selvitysalueelle, Mäkikyläntien varrelle, sijoittui pääosin kantatalojen Nikkilän, Antilan ja Haralan maita. Mäkikylään muodostuikin vähitellen mäkitupien ja torppien muodostamaa asutusta, ja sinne asettui asumaan alustalaisia. Myöhemmin alueelle rakentui ruutusotilaiden ja käsityöläisten asuinrakennuksia. Mäkikylän torppia ovat Koiviston torppa, Jokiranta, Jokipelto, Kallionpää, Välimäki, Päivölä ja Kalliola. (Raitio, 1993)

Mäkituvat olivat kantatilan alueelta vuokrattuja pieniä asuintontteja. Mäkituvan haltija ei siis voinut harjoittaa vuokra-alueellaan pääasiallisena toimeentulonaan maanviljelyä, minkä vuoksi he olivat usein käsityöläisiä tai tilojen palkollisia. Myös mäkitupien rakennukset olivat joskus kantatilojen omistamia, ja mäkitupien vuokra maksettiin päivittäin tai rahana kantatilalle. Mäkitupia on usein rakennustyyliään haastava erottaa pienemmistä torpista, mutta molemmille rakennustyypeille ominaista ovat olleet yksihuoneiset tuvat. Rakennukset on voitu perustaa maanvaraisina perinteisten nurkkakivien ja kivijalkojen sijaan. (Arkeologisen kulttuuriperinnön opas)

Mäkitupia on ollut Suomessa jo 1600-luvulla, mutta niiden määrä alkoi kasvaa vasta 1800-luvun puolen välin jälkeen. Mäkitupalaitos lakkautettiin Suomessa vuoden 1918 torpparilailla, jolloin mäkitupalaiset saivat mahdollisuuden lunastaa tilat itselleen. (Arkeologisen kulttuuriperinnön opas) Selvitysalueella olleet vuokra-alueet itsenäistyivät pääosin 1900-luvun alkupuolella, ja osalla tiloista harjoitettiin maataloutta aina 1970-luvulle saakka. Sotien aikainen väestönkasvu kasvatti Kangasalan taajamia, ja etenkin rautatien varrella olevat alueet, kuten Ruutana ja Suinula kasvoivat merkittävästi. 1950-luvulta alkaen Mäkikylän tiloista on myyty omakoti- ja kesäasuntontteja, minkä myötä alueelle on muodostunut vähitellen sen nykyinen taajamarakenne Havisevan koulun ja Antilan välille. (Saarinen, 1999)

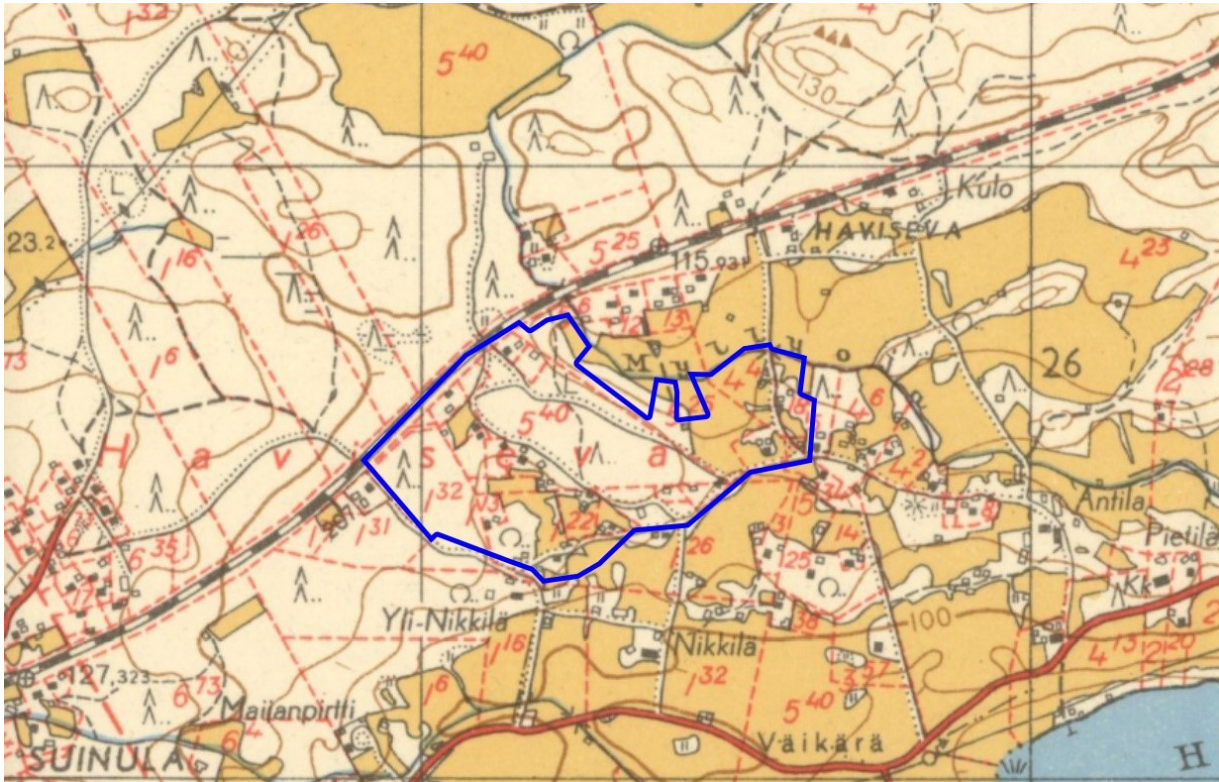
Vuoden 1960 tienoilla Suinulassa sekä Havisevalla asui noin 900 henkeä, mutta saman vuosikymmenen aikana radanvarren asutus alkoi taantua. Tämän myötä vuoden 1975 yleiskaavassa Suinulan ja Aseman seudun asuttamisesta tulisi luopua. Kuitenkin 1900-luvun lopulla Kangasalan niin sanotun nauhataajaman täytyessä siirtyivät rakentamispaineet kunnan pohjoisempiin taajamiin. Suinula–Havisevan alueen osayleiskaavaa alettiin laatia 1980-luvulla, ja jotta alueen peruspalvelut, posti, kauppa ja koulu, olisi saatua säilytettyä alueella, olisi alueelle saatava lisää asukkaita. Kuitenkin alueelle on lopulta jäänyt vain jäljelle koulu. (Raitio, 2017)

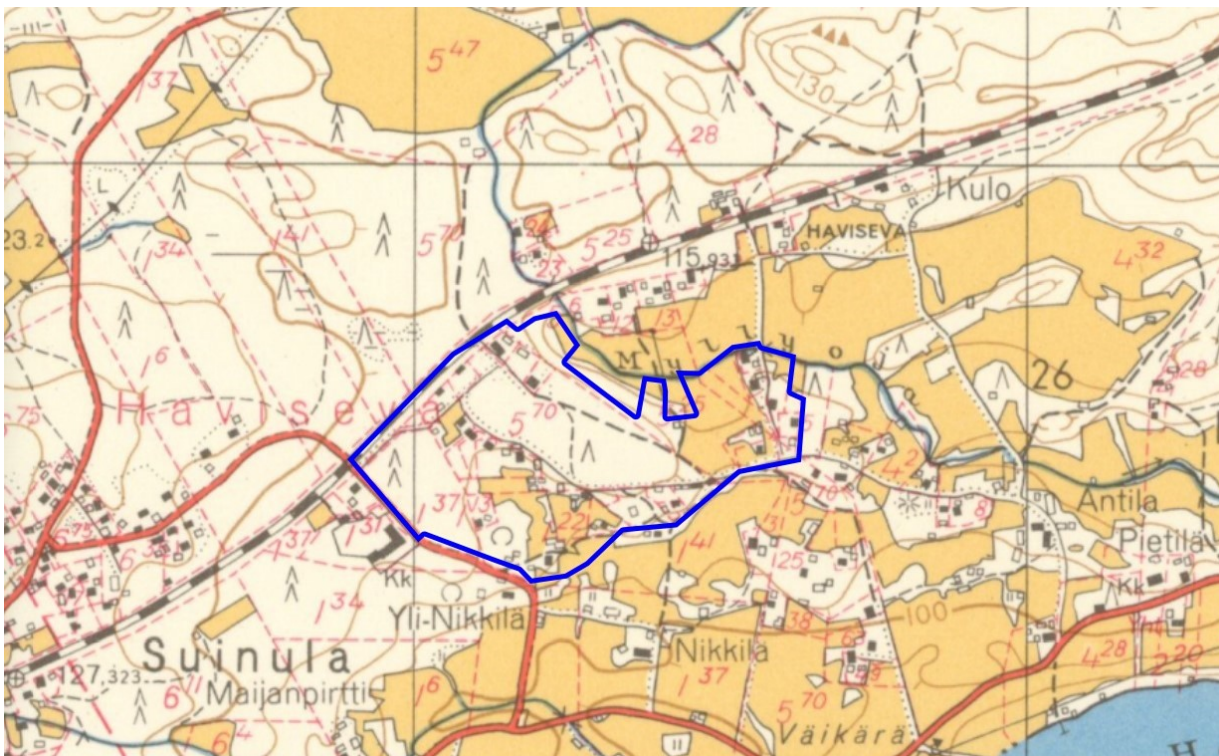
Kuva 12 Kalmbergin kartasto 1855–56. Kartassa on näkyvissä asutusta selvitysalueen ympäristössä. Selvitysalueen sijainti on merkattu karttaan sinisellä ympyrällä. (Kartta: Kansallisarkisto)

Kuva 13 Venäjänkielinen pitäjänkartta eli Senaatinkartta vuodelta 1910. Kartassa näkyy, miten alueella on ollut runsaasti asutusta jo 1900-luvun alussa. Siitamantien sekä Mäkikyläntien linjat ovat edelleen samankaltaisia kuin nykypäivänä. Alueen merkittävimmät tilat sijaitsivat selvitysalueen ulkopuolella, mutta niiden torppia ja mäkitupia on sijainnut alueella runsaasti. (Kartta: Vanhat Kartat)

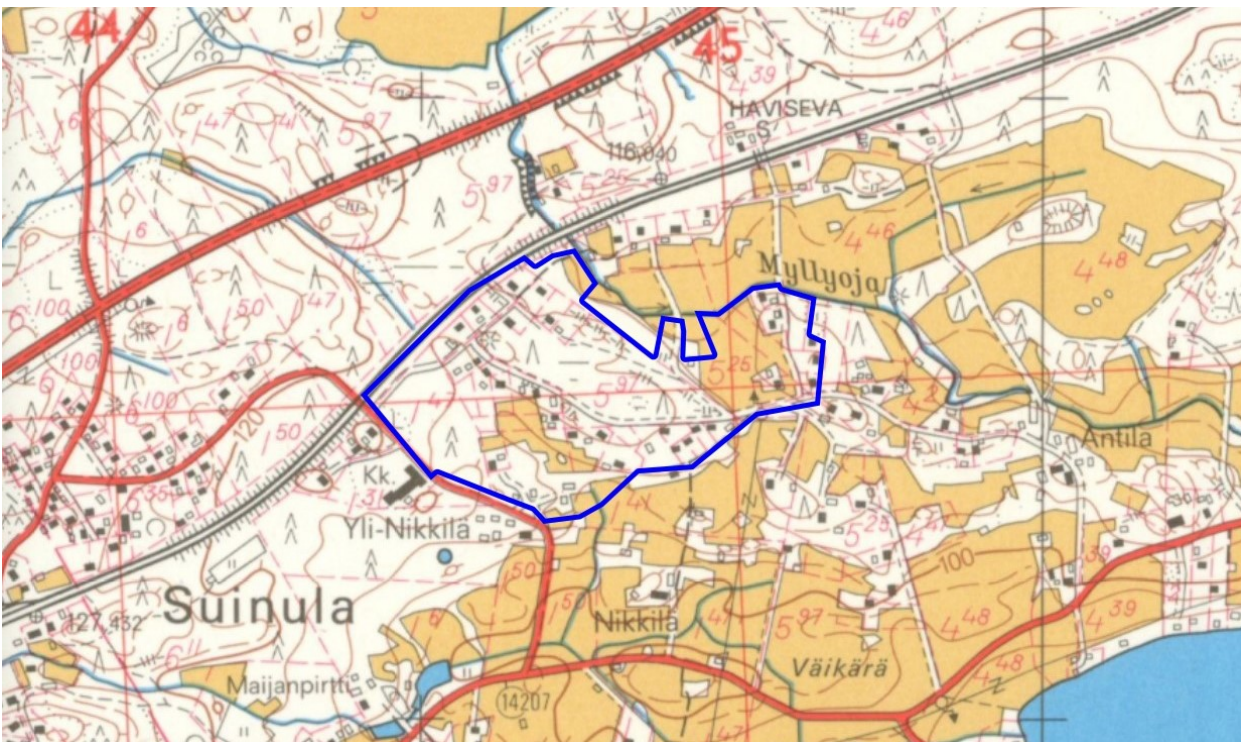
Kuva 14 Vuoden 1954 peruskartalle suurin osa selvitysalueen asutuksesta sijaitsee Mäkiläläntien varrella.
(Kartta: Maanmittauslaitos)

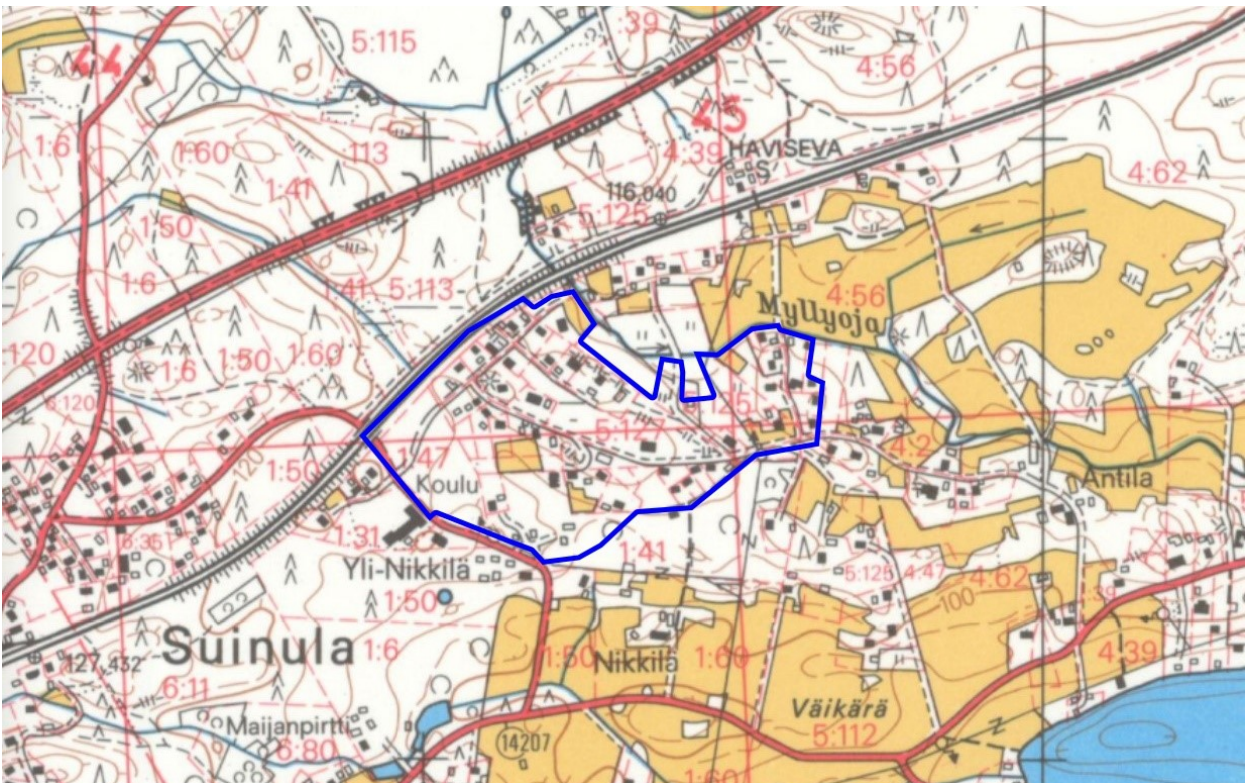
Kuva 15 Vuoden 1958 peruskartassa näkyy täydennysrakentamista Oikotien ja Seisakkeentien varsilla.
Selvitysalueen ulkopuolelle on valmistunut uusi koulurakennus. (Kartta: Maanmittauslaitos)

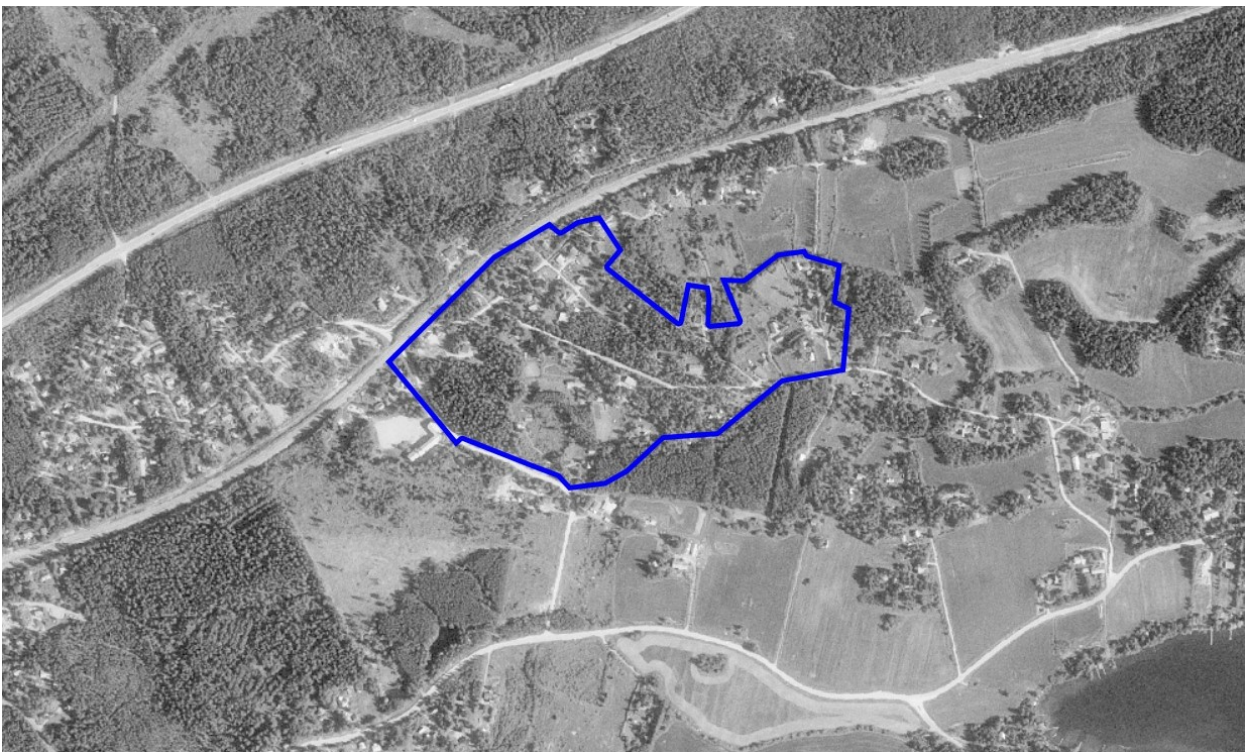
Kuva 16 Vuoden 1966 ilmakuvassa on nähtävissä, että asuinkeskeytymät sijaitsevat edelleen Mäkiläntienillä sekä Seisakkeen tiellä. Alueen keski- ja länsiosat ovat runsaspuustoisia, ja peltoalueet sijoittuvat selvitysalueen itä- ja eteläosiin. (Kuva: Maanmittauslaitos)

Kuva 17 Vuoden 1975 peruskartassa näkyy Mäkiläntien täydentyminen sen eteläpuolella. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Kuva 18 Vuoden 1987 peruskartassa selvitysalueen rakennuskanta on täydentynyt ja tiivistynyt huomattavasti etenkin Oikotien ja Seisakkeentien varsilla. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Kuva 19 Vuoden 2001 ilmakuvassa näkyvät hyvin selvitysalueen pienentyneet peltoalat. Kuitenkaan alueella tai sen lähiympäristössä ei ole tapahtunut merkittävää rakentamista. (Kuva: Maanmittauslaitos)

Kuva 20 Vuoden 2011 ilmakuvassa merkittävä muutos on selvitysalueen lounaispuolelle rakentunut asuinalue. Niin ikään ratalinjan pohjoispuolella asutus on laajentunut kohti selvitysaluetta. (Kuva: Maanmittauslaitos)

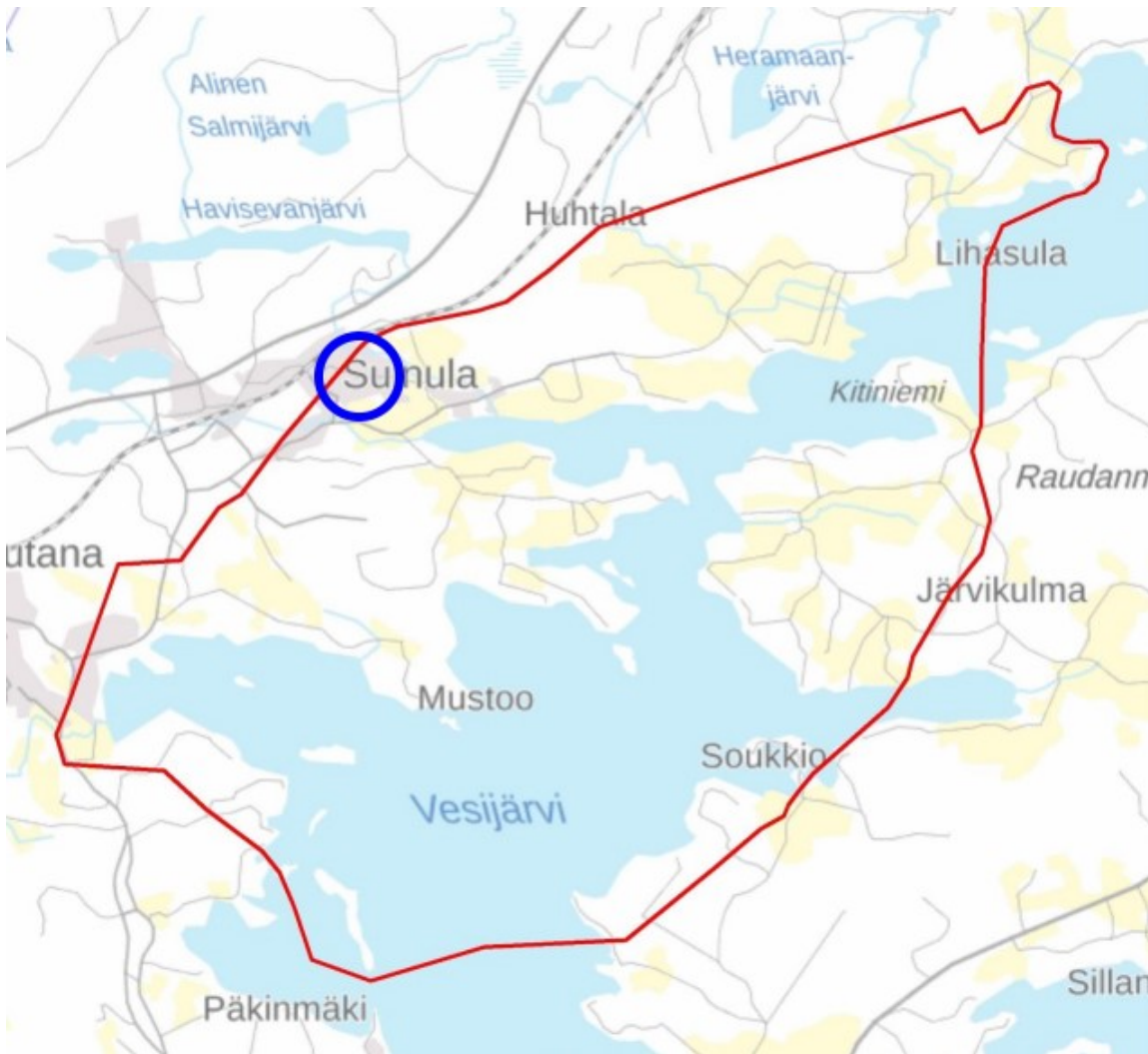

Kuva 21 Vuoden 2023 ilmakuvassa näkyy alueen nykytila. Alueella ei ole tapahtunut suuria muutoksia. (Kuva: Maanmittauslaitos)

3 Rakennettu kulttuuriympäristö

3.1 Aiemmin tunnistetut arvot

3.1.1 Haralanharjun maisemat (Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 2021)

Kuva 22 Valtakunnallisen maisema-alueen raja. Selvitysalueen sijainti on osoitettu kartassa sinisellä ympyrällä. (Kartta: VAMA 2021)

Suurin osa selvitysalueesta on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta: Haralanharjun maisemat. Haralanharjun maisemien arvotuksessa on nostettu esiin alueen tyypillinen rakennuskanta ja kulttuurihistoria. Arvotuksen mukaan: *"Arvokkaita maisemakohteita on esimerkiksi Havisevanlahden perukoilla, jossa sijaitsee vanhan eräreitien varrella keskiajalla syntynyt Havisevan kylä. Kylässä on jäljellä vanhoja kantatiloja, joiden pihapiireissä on perinteistä rakennuskantaa. Havisevassa on myös*

jonkin verran entistä mäkitupalais- ja torppariasutusta, jota ympäröi Suinulan asemanseudun uudisasutus.” (VAMA 2021)

3.1.2 Paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet

Kangasalueiden maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelmassa alueella oleviksi erityspiirteiksi on nostettu mäkitupa-asutus, Mäkikyläntie sekä kiviaidat.

Seisakkeentien ja Mäkikylän risteyksessä sijaitseva Päivölä on osoitettu paikallisesti arvokkaana kohteena vuonna 1999 laaditussa Kangasalan Suinulan-Havisevan alueen rakennuskulttuurin inventoinnissa. Selvityksen mukaan: *”Tila on Mäkituvan alueen torppia ja merkittävä osana miljöötä. Se on lunastettu itsenäiseksi 1943. Rakennushistoriallisia arvoja on myös tallella. Hirsiosa on alkuperäinen 1850-luvulta. Ulkoseinät ja katto ovat olleet alun perin päreellä pinnoitettuja, vanhoja päreitä on ollut seinissä vielä jokunen vuosi sitten. Sisäosat ovat säilyttäneet hyvin vanhan luonteensa.”*

Päivölä on niin ikään nostettu yleiskaavassa osaksi paikallisesti arvokasta rakennuskantaa. Yleiskaavassa arvoalueiksi nousivat myös Mäkikyläntie, Mäkikyläntien eteläpuolinen asuinalue sekä Seisakkeentien itäpuolinen kokonaisuus.

3.2 Selvitysalueen rakennettu kulttuuriympäristö

Selvitysalueen rakennuskanta on pääasiassa eri vuosikymmenillä rakentunutta pientaloasutusta sekä niiden pihapiirien rakennuksia kuten autotalleja ja varastoja. Suurin osa rakennuskannasta on rakennettu 1950-luvusta eteenpäin, mutta alueella on ollut asutusta jo useita vuosisatoja. Alueen vanhimmissa rakennuksissa on mahdollisesti jäljellä niiden yli sata vuotta vanha runko, mutta ne ovat peruskorjausten myötä muuttuneet alkuperäisestä voimakkaasti. Alueen läpi kulkevaa Mäkikyläntietä reunustavat monin paikoin vanhat, sammaloituneet kiviaidat.

Kuva 23 Mäkikyläntien alkupäässä on asuinrakennukset vuosilta 2007 (Mäkikyläntie 142) sekä 1987 (Mäkikyläntie 139).

Kuva 24 Oikotien varrella on muutama jälleenrakennuskauden asuinrakennus. Vasemmalla Oikotie 6 ja oikealla Oikotie 7.

Kuva 25 Oikotieellä on niin ikään rakennuksia 1980- ja 1990-luvulta. Vasemmalla Oikotie 15 ja oikealla Oikotie 8.

Kuva 26 Mäkikyläntien mutkassa on useita puurakenteisia asuinrakennuksia. Vasemmalla Mäkikyläntie 121, oikealla Mäkikyläntie 119.

Kuva 27 Mäkikyläntien modernia rakennuskantaa 1980-luvulta. Vasemmalla Mäkikyläntie 114 ja oikealla Mäkikyläntie 98.

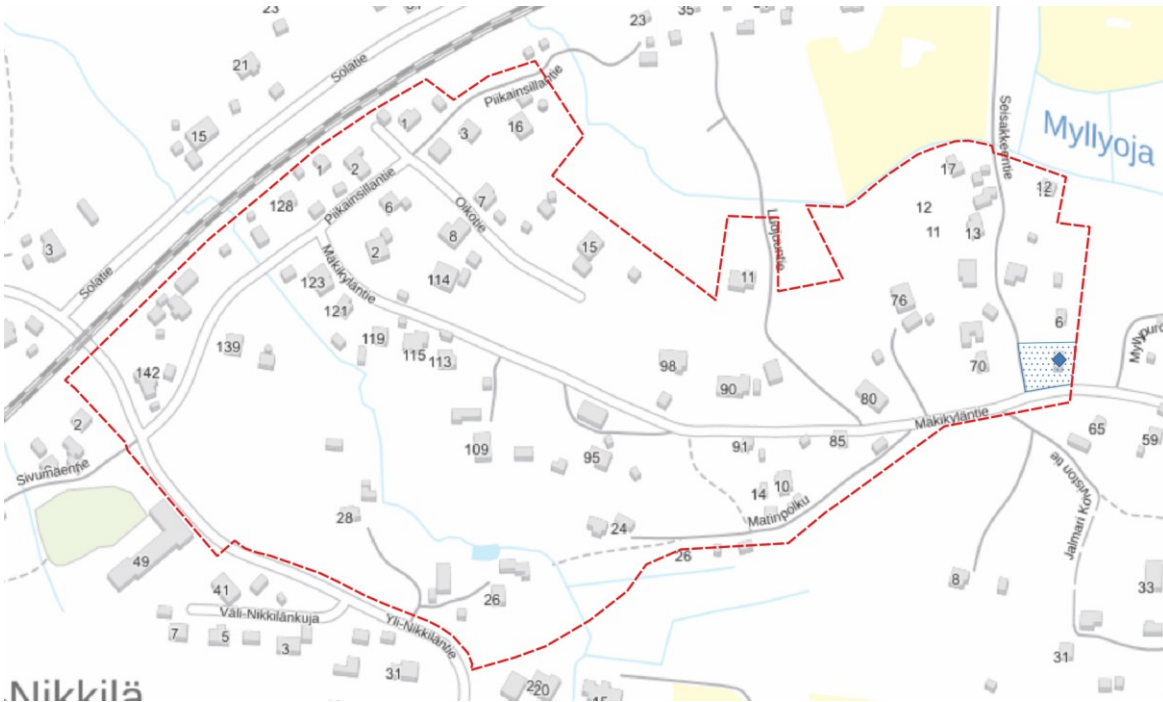

Kuva 28 Purola ja Kivistö Seisakkeentien varrella. Purola (Seisakkeentie 17) lohkottiin Hakalasta vuonna 1952. Kivistö (Mäkikyläntie 70) puolestaan lohkottiin Uutilan tilasta vuonna 1919, ja tilan lunasti itselleen sitä hallinnut mäkitupalainen.

Kuva 29 Seisakkeentien uudempaa rakennuskantaa. Vasemmalla Seisakkeentie 11 ja oikealla Seisakkeentie 12.

3.2.1 Päivölä

Kuva 30 Päivölän ja pihapiirin sijainti merkittynä sinisellä kaava-alueelle. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Päivölä Seisakkeentiellä on lohkottu Antilan tilasta vuonna 1943. Rakennus on entinen mäkitupa 1850-luvulta, joten se on selvitysalueen selvästi vanhin säilynyt rakennus. Rakennuksen ikkunat on vaihdettu 1960-luvulla, ja alkujaan rakennuksessa on ollut pärekatto ja -verhous. Kohde on ominaispiirteiltään hyvin säilynyt esimerkki alueella olleesta rakentamisesta, ja rakennuksen hirsirunko on 1850-luvulta. Rakennus sijaitsee avonaisessa ympäristössä, ja onkin maisemallinen kiintopiste, kun kohdetta lähestytään lännestä pitkin Mäkiläntietä. Päivölästä on laadittu erillinen kohdeinventointilomake.

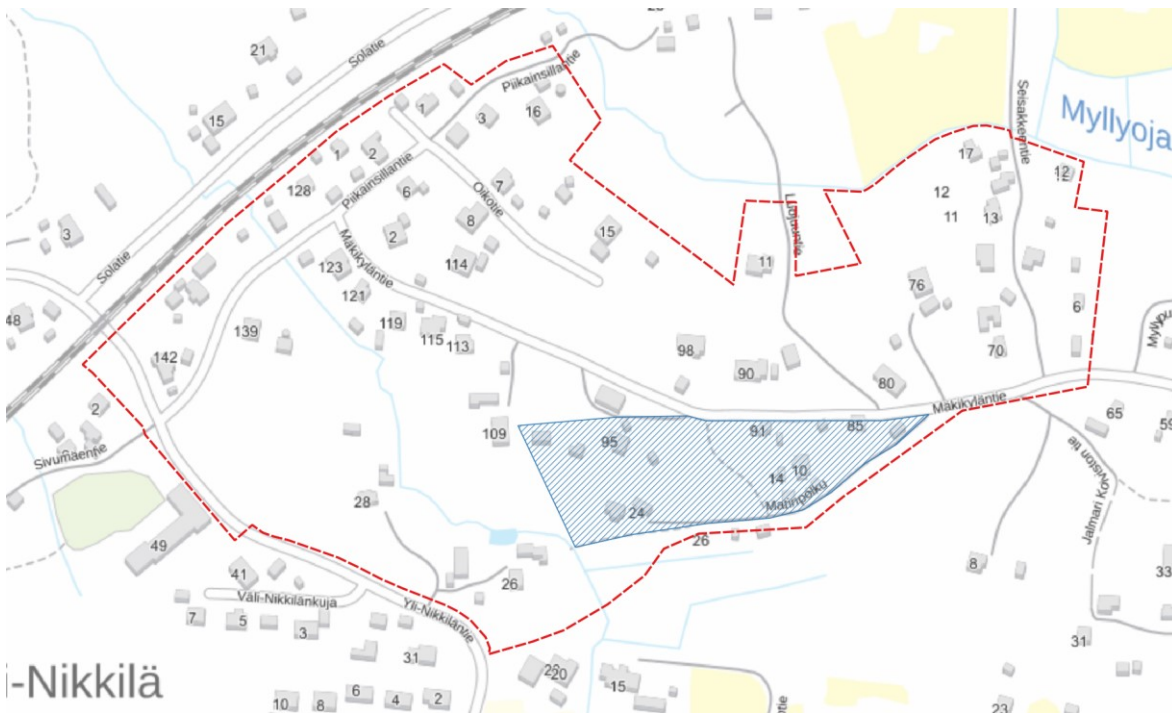

Kuva 31 Päivölän mäkitupa Mäkiläntien ja Seisakkeentien risteyksestä nähtynä. Kohteen pihapiiri on hakamainen ja avoin.

Kuva 32 Rakennuksen pohjoispäädyssä on ollut peiterimaverhous muun rakennuksen ollessa nykyään verhoilematonta hirttä.

3.2.2 Mäkikyläntien ja Matinpolun mäkitupa-alue

Kuva 33 Alueen rajausta ja sijaintia kaava-alueella on merkitty sinisellä. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Mäkitupalaisasutusta on muodostunut aikanaan pääosin selvitysalueen ulkopuolella olleiden kolmen kantatilan Nikkilän, Antilan ja Haralan kantatilojen maiden alueelle Mäkikyläntien ympärille 1800-1900-lukujen taitteessa. Kohdekortin arvoalue on muodostunut alkujaan Nikkilän maille Mäkikyläntien ja Matinpolun väliin. Arvoalueen ensimmäiset tilat lunastettiin itsenäiseksi jo 1900-luvun alkupuolella. Nykyään alueella sijaitsee kuusi tilaa: Kalliola, Kalliorinne, Ojala, Palttala, Mäki ja Selkee. Kalliola on lohkottu Vähä-Nikkilästä vuonna 1937 ja Kalliorinne vuonna 1951. Kalliola on entinen torppa. Palttala on ollut mäkitupa, ja se on lunastettu itsenäiseksi tilaksi vuonna 1919. Vuonna 1949 Palttala lohkottiin kahteen osaan: Palttalaksi ja Ojalaksi. Palttalan mäkituvan

rakennukset ovat sijainneet Ojalan tontilla. Mäki ja Selkee lohkottiin Vähä-Nikkilästä vuonna 1957. (Raitio, 1993)

Alue on esimerkki alueen vanhasta mäkitupatyypisistä rakennuskannasta sekä tyypillisestä asutushistoriasta. Kalliola on niin ikään alueella säilynyt historiallinen torppa. Rakennuskanta on pitkälti 1900-luvun alkupuolelta, ja vanhimpiin rakennuksiin on tehty vuosien varrella jonkin verran niiden alkuperäispiirteitä hälventäviä muutoksia. Osassa rakennuksista voi kuitenkin olla edelleen niiden alkuperäiset hirsirungot. Muutoksista ja uudemmasta rakennuskannasta huolimatta alueella on nähtävissä edelleen sille ominaista pienimittakaavaisuutta. Alueen rakentamiselle tyypillistä on pienimittakaavaisuuden lisäksi puurakenteisuus, satulakatot ja selkeälinjaisuus. Alueen uusin rakennuskanta poikkeaa kuitenkin selvästi sen perinteisestä tyylistä ja mittakaavasta.

Alueella on runsaasti vanhoja kiviaitoja esimerkiksi Ojalan pihapiirissä sekä Mäkikyläntien varrella. Se on niin ikään yleiskaavassa osa aluetta, jolla ympäristö säilytetään. Alueesta on laadittu erillinen kohdeinventointilomake.

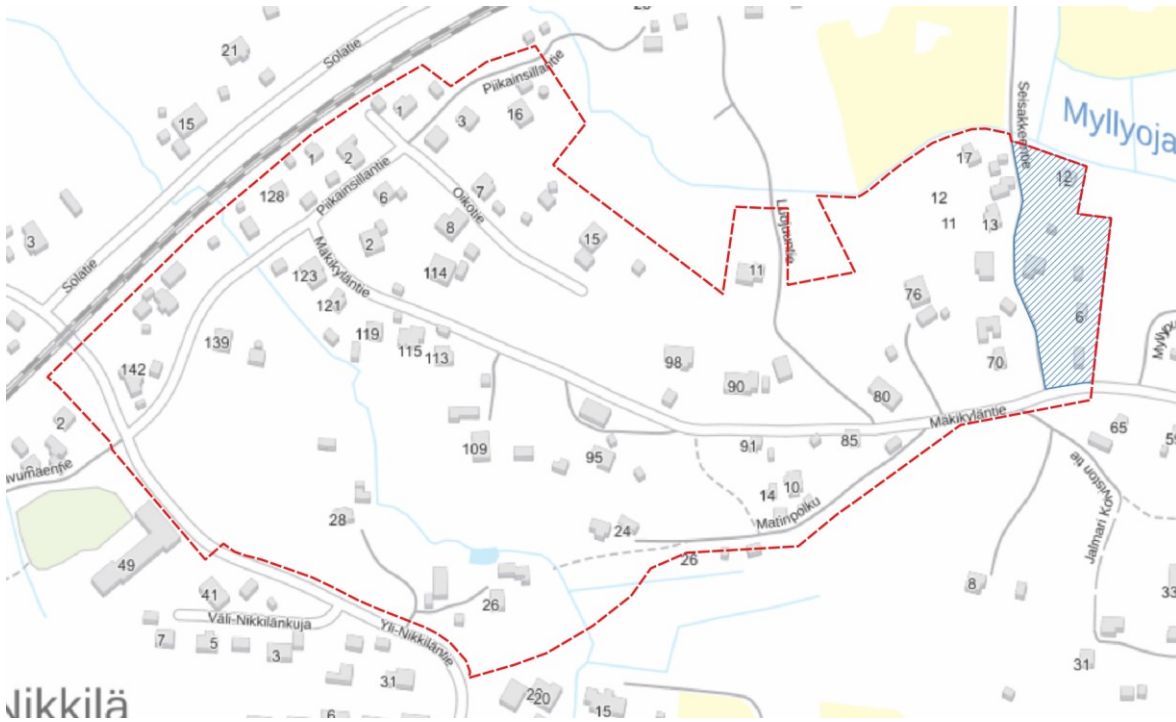

Kuva 34 Kalliola (Mäkikyläntie 85) ja Kalliorinne (Mäkikyläntie 91) Mäkikyläntiellä.

Kuva 35 Alueen uusimmat rakennuskohteet Selkee (Matinpolku 10) ja Mäki (Matinpolku 14) Matinpolulla.

3.2.3 Seisakkeentien itäpuoli

Kuva 36 Alueen rajausta ja sijainti kaava-alueella on merkitty sinisellä. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Alue on muodostunut 1800-luvulla Antilan tilan maille Seisakkeentien itäpuolelle. Alueen ensimmäinen tila lunastettiin itsenäiseksi jo 1900-luvun alkupuolella. Nykyään alueella sijaitsee kolme tilaa: Päivölä, Koivurinne ja Hakala. Hakala on lohkottu Antilan tilasta vuonna 1919, ja sen lunasti tilaa hallinnoinut mäkitupalainen. Hakalan tila lohkottiin vuonna 1952 kolmeen osaan: Purola, Koivurinne ja Hakala. (Raitio, 1993)

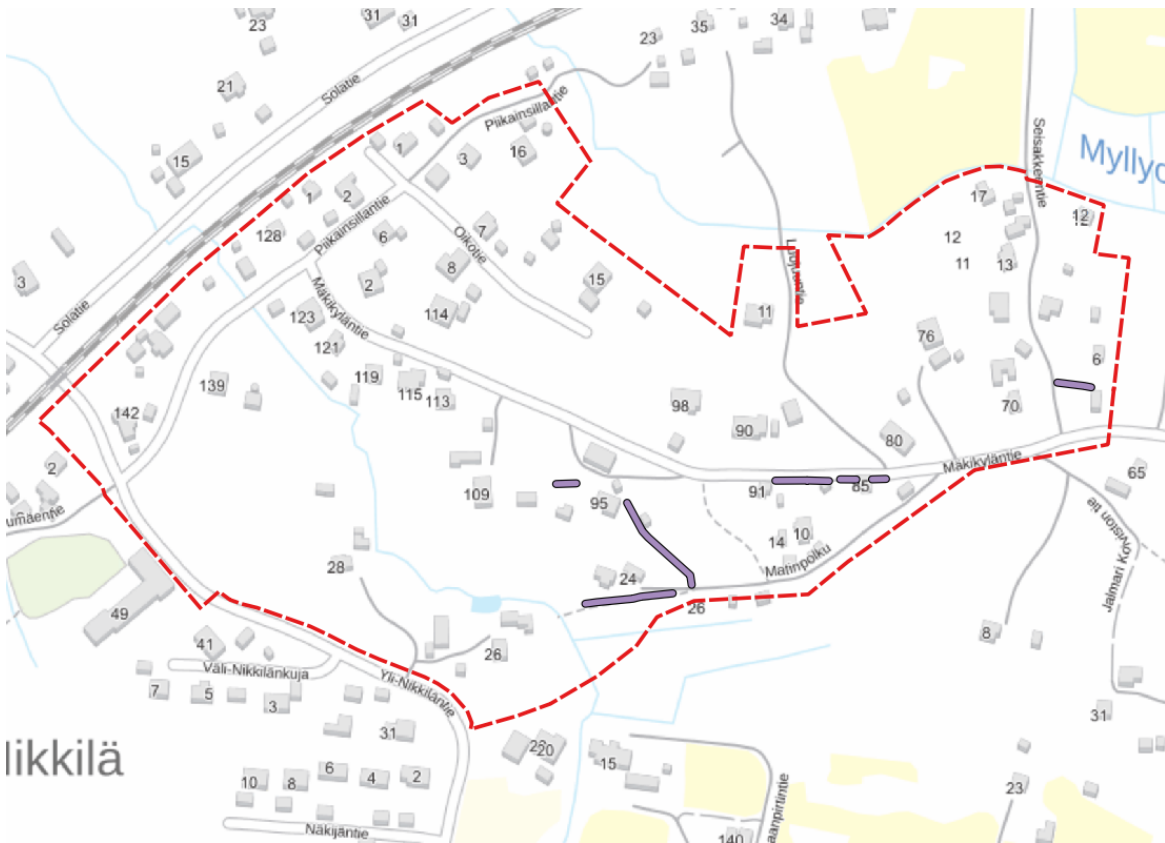
Alue on esimerkki Mäkilän alueelle muodostuneesta mäkitupalaisasutuksesta, ja Päivölän torppa on 1850-luvulta. Hakalan mäkitupa vuodelta 1917 on kuitenkin tehty vuosien varrella jonkin verran sen alkuperäispiirteitä hälventäviä muutoksia, ja alueen kaksi muuta asuinrakennusta ovat 1950- ja 1980-luvuilta. Muutoksista huolimatta alue on säilyttänyt sille ominaista pienimittakaavaisuutta ja muodostaa avoimen pihapiiriensä ansiosta maisemallisesti kauniin tien varrelle aukeavan kokonaisuuden. Maisemalliset arvot ovat merkittävimmät alueen eteläosassa ympäristön muuttuessa Hakalan jälkeen puustoisemmaksi ja suljetummaksi. Alueen rakentamiselle tyypillistä on puurakenteisuus, satulakatot ja Seisakkeentien suuntaan avoimet pihapiirit.

Alue on osoitettu yleiskaavassa alueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Alueesta on laadittu erillinen kohdeinventointilomake.

Kuva 37 Hakala (Seisakkeentie 12) ja Koivurinne (Seisakkeentie 6).

3.2.4 Kiviaidat

Kuva 38 Selvitysalueella maastokäynnin yhteydessä havainnoidut arvokkaimmat kiviaidat ovat merkitty karttaan violetilla viivalla. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Selvitysalueella huomattavaa olivat sieltä löytyvät monet kiviaidat, jotka ovat olleet keskeinen osa alueen kulttuurimaisemaa jo varhaisista ajoista. Viljelymaata kiviseen maaperään raivatessa peltoalueelta poistetuista kivistä tehtiin usein aidat sen ympärille. Erilaisten kiviaitojen alkuperän ajoittaminen on kuitenkin vaikeaa sillä ne ovat metakroonisia eli niitä on tehty, purettu ja muutettu jatkuvasti. Alueella olevat kiviaidat on nostettu yleiskaavoituksessa alueella säilytettäväksi kohteeksi. Maastokäyntien yhteydessä havainnointiin arvokkaimpia kiviaitoja, jotka sijoittuivat Mäkkyläntien ja

Matinpolun varrelle sekä Päivölän pihapiiriin. Kiviaidoista kuitenkin ole tehty erillistä arkeologista inventointia.

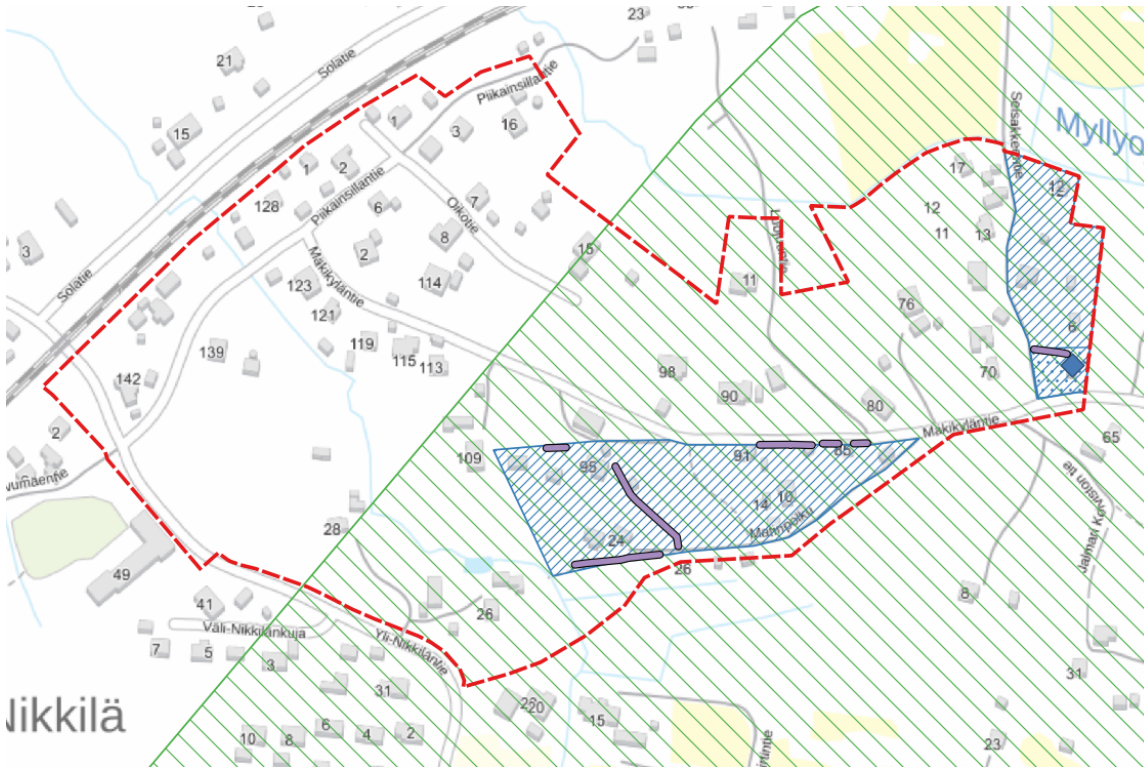

Kuva 39 Mäkikyläntien varren ja Päivölän pihapiirin kiviaidat.

Kuva 40 Ojalan pihapiiriä ympäröivät jo pitkälti sammaloituneet kiviaidat.

3.3 Johtopäätökset kulttuuriympäristön arvoista

Kuva 41 Kaava-alueen arvokartta. Sinisellä on merkitty arvoalueet sekä -kohteet ja violetilla merkittävimmät kiviaidat. Vihreällä rasterilla on merkattu valtakunnallinen maisema-alue (VAMA 2021) ja punaisella katkoviivalla kaava-alueen rajaus. (Kartta: Maanmittauslaitos)

Vanhimmat rakennuskohteet selvitysalueella ovat sijoittuneet Mäkiläntien eteläpuolelle sekä Seisakkeentien itäpuolelle. Osassa alueen vanhimmissa rakennuksissa on mahdollisesti säilynyt niiden alkuperäisiä hirsirunkoja, mutta rakennukset ovat muuttuneet voimakkaasti alkuperäisistä. Mäkiläntien varrella on monia historiallisia kiviaitoja, jotka ovat alueelle ominaista rakennettua kulttuuriympäristöä.

Selvitysalueen rakennuskannan tyypillisinä ominaispiirteinä erottuvat puurunkoiset ja -verhoillut pientalot, joissa on harjakatto. Selvitysalueen rakennuskanta on ajallisesti kerroksellista. Alueen historia on keskeisesti yhteydessä mäkitupalaisuuteen, jonka myötä selvitysalueen itäosiin on tullut sen varhaisinta pysyvää asutusta.

Päivölän vanha torppa on selvitysalueen vanhin rakennus ja sijaitsee Seisakkeentien ja Mäkiläntien risteyksessä. Seisakkeentien itäpuoli ja Mäkiläntien sekä Matinpölyn välinen alue erottuvat arvokkaina alueina. Mäkiläntien ja Matinpölyn välinen alue on entistä mäkitupa-aluetta, jonka mittakaava on pääosin edelleen erotettavissa muusta selvitysalueen rakennuskannasta. Niin ikään Seisakkeentien itäpuolella sijaitsee mäkitupalaisten kaksi säilynyttä historiallista vuokratilaa, jotka muodostavat yhdessä avointen pihapiiriensä ansiosta maisemallisesti kauniin tien varrelle aukeavan kokonaisuuden.

4 Yhteenveto

Selvitykseen on koottu tiedot alueella aiemmin tunnistetuista rakennetun kulttuuriympäristön arvoista ja esitelty siellä nykyään löytyviä ominaispiirteitä. Alueen rakennetun kulttuuriympäristön historia liittyy pitkälti selvitysalueen ulkopuolella olevan kolmen kantatilan, Nikkilän, Antilan ja Haralan mäkitupa-asutukseen, joka muodostui Mäkikyläntien varrelle. Selvitysalueen nykyinen rakennuskanta on pääasiassa pientalorakentamista, ja on muodostunut alueelle monien vuosikymmenten aikana. Perinteisen mäkitupalaisasutuksen piirteet kuten hirsirakentaminen, yksitupaiset pirtit ja satulakatot ovat edelleen paikoittain näkyvissä selvitysalueella.

Lähialueen merkittävimmät rakennetut kulttuuriympäristöt (Antilan, Nikkilän ja Haralan kantatilat sekä Suinulan asema) sijoittuvat selvitysalueen ulkopuolelle, ja selvitysalueella arvokkaimpana yksittäisenä rakennuskohteena erottuu Päivölän vanha torppa. Mäkikyläntien ja Matinpolun väliin on muodostunut pienimittakaavaisen rakentamisen alue entisten mäkitupien yhteyteen. Alue on osa yleiskaavan aluetta, jolla ympäristö säilytetään. Niin ikään Seisakkeentien itäpuoli, jossa Päivölän mäkitupa sijaitsee, on yleiskaavoituksessa merkitty alueeksi, jolla ympäristö säilytetään.

5 Lähteet

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas. Mäkituvat. Museovirasto.
<https://akp.nba.fi/wiki;m%C3%A4kitupa> (Viitattu 18.12.2023)

Kalmbergin kartasto. Kansallisarkisto.
<https://mapire.eu/en/map/finland1855/?layers=25&bbox=2457087.3834841107%2C8491860.544956198%2C2505357.3668461996%2C8507147.950613232>

Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma. Kangasalan kunta, 2004.

Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto. www.kyppi.fi

Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016. Pirkanmaan liitto, 2016.

Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Liitekartat. Kaavaselostuksen liite 2. Pirkanmaan liitto, 2017.

Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Pirkanmaan arkeologisen perinnön ominais- ja erityispiirteiden kuvaus. Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy. Pirkanmaan liitto, 2015.

Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi – Ehdotus valtakunnallisiksi maisema-alueiksi 2013–2014. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2014.

Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet: VAMA 2021. Ympäristöministeriö.

Raitio, Raine. *Edelläkävijän roolissa. Kangasalan Kaavoitus 50 vuotta*. Kangasalan kunta, 2017.

Raitio, Raine. *Selvitys Havisevan kylän maisemallisesti merkittävien kohteiden historiallisesta taustasta*. Kangasalan kunta, 1993.

Saarinen, Pauliina. *Selvitys Kangasalan Suinulan-Havisevan alueen rakennuskulttuurin inventoinnista kesällä 1998*. Artenomityö. Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos, 1999.

Siiri-tietopalvelu. Pirkanmaan maakuntamuseo. <http://siiri.tampere.fi/>

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. www.rky.fi

Vanhat kartat -palvelu. <https://vanhatkartat.fi/>

Vanhat kartat -sivusto. Timo Meriluoto. <http://timomeriluoto.kapsi.fi/>

